Передмова

Стрімка цифровізація суспільних відносин та інтеграція передових технологій у злочинну діяльність докорінно змінили структуру досудового розслідування. Сучасна криміналістика опинилася в ситуації «інформаційного вибуху», коли обсяг цифрової інформації, що вилучається слідчим і досліджується судовим експертом, зростає в геометричній прогресії, перевантажуючи наявні технічні та людські ресурси. Традиційний підхід до аналізу доказів, який передбачає лінійне та суцільне дослідження всіх вилучених об'єктів і даних, стає не лише неефективним, а й часто неможливим. Це призводить до затягування строків досудового розслідування та втрати часу і важливої доказової інформації. У таких умовах існуючі традиційні методи і засоби криміналістичного забезпечення розслідування злочинів потребують удосконалення шляхом використання інноваційних підходів до розподілу процесуальних ресурсів і проведенню процесуальних дій з метою оптимізації слідчої і судово-експертної діяльності. Одним з таких підходів є пріоритезація – системний процес з виокремлення найбільш важливої доказової інформації, визначення черговості слідчих дій і найбільш ефективної тактики їхнього проведення, обрання оптимальної послідовності призначення судових експертиз, тощо.

Серед стратегічних пріоритетів реформування органів правопорядку в Україні зазначена технологізація, яка здійснюється шляхом комплексної цифрової трансформації, подальшого впровадження в діяльність органів правопорядку та прокуратури інноваційних технологічних досягнень, що забезпечують гнучкість операційних процесів, використання у роботі ІТ-рішень, набуття цифрової спроможності оперативно реагувати на події та зміни й здобувати результат, орієнтований на інтереси суспільства. Цьому сприяє широке використання штучного інтелекту, блокчейну, хмарних обчислень та інших інноваційних рішень під час здійснення досудового розслідування, а також для обробки даних та аналітичної діяльності органів правопорядку і прокуратури[1].

[1] Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text

В таких умовах постає необхідність дослідження сутності технологізації та пріоритезації у криміналістиці з урахуванням сучасних викликів, виокремлення основних елементів криміналістичних та експертних технологій, з'ясування ролі криміналістичних алгоритмів і програм розслідування злочинів, виокремлення напрямів застосування пріоритезації у слідчій та судово-експертній діяльності, ознайомлення зі світовим досвідом застосування пріоритезації в криміналістичній діяльності, окреслення шляхів впровадження технологічно керованої пріоритезації у практичну діяльність правозастосовних органів для підвищення ефективності розслідування злочинів.

Центральною ідеєю роботи є обґрунтування нової наукової парадигми, яка базується на синергії технологізації та пріоритезації криміналістичної діяльності. У першому розділі монографії автори закладають теоретико-методологічну основу дослідження. Зокрема, здійснюється фундаментальний аналіз теоретико-методологічного підґрунтя процесів технологізації та пріоритезації в сучасній криміналістиці. Автори розкривають сутність цих категорій не просто як технічне оновлення засобів, а як нову парадигму наукових досліджень в умовах глобальної цифровізації. Сутність технологізації визначена авторами як системний процес розроблення і впровадження науково обґрунтованих технологій у наукову і практичну криміналістичну діяльність, а пріоритезації – як інноваційний підхід, що дозволяє раціонально розподіляти ресурси правоохоронної системи в умовах надмірного інформаційного та процесуального навантаження. Особлива увага приділяється концептуальному поєднанню пріоритезації (визначення першочергових завдань) та технологізації, що дозволяє оптимізувати кримінальне провадження. Додатково аналізується прогресивний світовий досвід, який слугує базисом для адаптації міжнародних стандартів до вітчизняних реалій.

У другому розділі досліджуються стратегічні вектори розвитку криміналістичної науки в екстремальних умовах, зумовлених воєнним станом та загрозами національній безпеці України. Розділ має виражений державотворчий характер, оскільки увага фокусується на трансформації криміналістичної діяльності під впливом викликів війни. Висвітлюються питання технологічного прориву в судово-експертній практиці, а також розглядаються інноваційні механізми забезпечення автентичності даних. Зокрема, обґрунтовується використання технології блокчейн як гаранта

цілісності криміналістичної інформації, що є критично важливим для доказування злочинів проти держави в умовах цифрової трансформації.

У третьому розділі акцент зміщується у площину практичної реалізації високих технологій при розслідуванні конкретних категорій правопорушень. Автори детально розглядають прикладні аспекти використання штучного інтелекту та цифрових доказів у двох найбільш складних сферах: розслідуванні воєнних злочинів та правопорушень у медичній галузі (ятрогенних злочинів). Розділ демонструє, як алгоритми та інформаційні системи дозволяють систематизувати масиви даних, оптимізувати роботу слідчого та забезпечити високу точність експертних висновків у справах, де людський фактор та складність об'єкта дослідження є визначальними.

Ця монографія є результатом колективної праці науковців, які прагнуть не лише зафіксувати поточний стан цифровізації криміналістики, а й сформувати інноваційний криміналістичний напрям стратегії повоєнного відновлення системи правопорядку в Україні.

Дослідження здійснювалося в межах криміналістичного напряму фундаментальної теми «Пріоритезація та технологізація у кримінальному провадженні у воєнний та повоєнний час»[1]. Його результати сприятимуть формуванню комплексного підходу до побудови технологічно керованої пріоритезації в криміналістичній діяльності, вдосконаленню криміналістичних та експертних технологій у сучасних умовах глобальної цифровізації суспільства, війни та післявоєнної розбудови України.

Автори цієї роботи висловлюють щиру подяку її рецензентам – доктору юридичних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України, завідувачці лабораторії теоретичних досліджень, міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності Національного

[1] Колективну монографію підготовлено за результатами дослідження криміналістичного напряму фундаментальної теми «Пріоритезація та технологізація у кримінальному провадженні у воєнний та повоєнний час». Номер державної реєстрації 0124U005212. Термін виконання: I квартал 2025 р. – IV квартал 2027 р. Науковий керівник криміналістичного напряму теми – кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувачка лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» НДІ ВПЗ ім. В. В. Сташиса НАПрН України Авдєєва Галина Костянтинівна. Виконавці – Шевчук Віктор Михайлович, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник; Капустіна Маріетта Владиславівна, кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник Лабораторії та ін.

наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України Сімаковій-Єфремян Еллі Борисівні та доктору юридичних наук, професору, професору кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ Чорноус Юлії Миколаївні, цінні поради яких із вдячністю були сприйняті при її підготовці.

Сподіваємося, що запропоновані концептуальні рішення стануть підґрунтям для подальших наукових дискусій та сприятимуть підвищенню ефективності боротьби зі злочинністю у цифрову епоху.

Г. К. Авдєєва – *керівник криміналістичного напряму наукової теми «Пріоритезація та технологізація у кримінальному провадженні у воєнний та повоєнний час», завідувачка лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» НДІ ВПЗ НАПрН України, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник*